

O kresu.

Spisal F. G. Hrastničan.

opet je tukaj dan veselja in radosti! Kres — oni veliki praznik, ki ga Slovenci praznujemo že od onega časa sem, ko so naši predniki še svobodno gospodovali po krajih, kjer jih sedaj zatirajo naši narodni nasprotniki, oni veliki slovanski praznik je zopet tu!

A kaj so se zmenili vaški veseljaki za to, kdo je gospodaril po naših krajih nekdanj in kdo gospodari sedaj! O kresu se vendar ne bodo menili o zgodovini pradedov in o njihovih sovražnikih! Kaj še! Danes jim gre vse kaj drugega po prebrisanih glavicah!

Popoldne so se zbrali takoj po šoli fantje naše vasi tamkaj ob znožju „Ostrega vrha“, kjer so leto za letom zažigali vaščanje veličastne kresove. Seveda — brez mladine ne morejo ničesar opraviti! Povsod, kjer je le kaj novega v vasi, mora biti zraven!

„Ti, Stoparjev Jakec“, pravi eden izmed mlade družbe svojemu tovarišu, „ti, ki si največji izmed nas, boš naš vodnik!“

„Tako je! Stoparjev Jakec nas bo vodil!“ je zaorilo iz mladih grl v znak, da so vsi zadovoljni z izvoljenim vodnikom. — Le Tomažev Urbanček, učenček drugega razreda, ki je tudi mislil, da brez njega kresovi ne bodo mogli goreti, le Urbanček je molčal. Ničesar ni rekel, le kislo se je držal.

Tomažev Urbanček je bil v šoli znan kot velik nevoščljivec. — Če je gospod učitelj koga pohvalil, ali če je imel kdo boljši red v šolski nalogi kakor Urbanček, je bil že jezen. Da, jezen je bil — prav iz nevoščljivosti!

Lahko je torej umljivo, da mu tudi izvolitev Jakca za vodnika ni bila po volji. Nevoščljiv mu je bil.

In začel je misliti, kako bi ukrenil, da ne bi bil Jakec vodnik vesele družbe. In izmislil si jo je!

„Kaj pa potrebujete vodnika?“ je začel in se porogljivo smejal, „ne-umneži, saj se menda vendar ne boste izgubili!“

„Hahaha! Vodnika potrebujejo in prepirajo se!“ zaslišijo hipoma za sabo in že so zapazili sključeno postavo Rahnetovega deda, ki ga je ljubila vsa vas, ker je vedel toliko lepega povedati iz starodavnih časov.

„Hencej, kaj pa imate, fantje?“ vpraša starček ter se opre na svojo debelo, grčasto gorjačo. „Nikarte se kregati! Nazadnje bi se še stegli! Pa na tak praznik kot je danes! Kaj vendar mislite, to je greh!“

In popravil si je Rahnetov ded staro polhovko na glavi, ki mu je zlezla skoraj popolnoma na oči, si otrl pot s čela ter začel kimati in se smejati: „Če potrebujete vodnika, mene vzemite,“ je dejal, „pa vam kaj povem po poti, kaj prav lepega iz starodavnih časov vam povem! Pa čas bo že, da odrinemo, ob sedmih bodo začeli netiti kres, in če jo sedaj mahnemo proti vrhu, pridemo ravno o pravem času gor!“

Fantje so bili veseli, da še nikdar tako. Kar pozabili so, da so že izvolili Stoparjevega Jakca za vodnika in vsi so enoglasno prosili deda, naj jih vodi na vrh.

Najsrečnejši izmed vseh pa je bil Tomažev Urbanček. Saj se mu je izpolnila goreča želja: Stoparjev Jakec ni vodnik!

In odrinili so.

Spotoma jim je pravil ded razne pravljice: o povodnem možu in zakleti kraljični, o volkodlaku in o čarovnicah.

„Dedek“, povzame Županov Mirko, „povejte nam kaj o Vilah! Gospod učitelj nam je rekel, da naj vas vprašamo, ker vi take reči veste!“

Dedu so zažarele oči; nabasal si je tobaka iz starega umazanega mehurja, si še enkrat popravil veliko polhovko, potem pa začel praviti:

Da, da, kje so sedaj tisti časi?! Takrat je bilo vendar vse drugače! Popolnoma drugi ljudje so bili tedaj na svetu! Radodarne gozdne Vile, to so bile mlade in lepe deklice, ki so prebivale po navadi v gozdih ali pa ob studencih in virčkih, te Vile so pomagale kmetom na vse načine: Nosile so jim denarja, jim žele žito in napajale živino. Delale so kmetu tako, da mu sploh ni bilo treba nobene dekle in nobenega hlapca. A kakor ima vsak človek sovražnika, tako tudi gorske Vile niso bile brez njih.

Tam pod Ostrim vrhom pa tudi drugod so se skrivali divji, hudobni in sovražni možje, ki so preganjali uboge deklice ter jim stregli celo po življenju. — Ljudje so imenovali te može gorne ali hostne može.

Nesrečne Vile so se zato skrivale pred gornimi možmi ter prosile kmete, naj jim pomagajo. Kmetje so to prav radi storili. Kdor je posekal kako drevo, je napravil na štor, ki je ostal, s sekiro velik križ, in tu sem so pribežale Vile, če jih je preganjal gorni mož. Zakaj če je stala Vila na takem štoru, ji gorni mož ni mogel zla.

Nekoč — bilo je okolo kresa — je zopet Vila bežala pred gornim možem. Prišla je vsa utrujena že v bližino nekega kmeta, ki mu je storila že mnogo dobrega. Ta kmet ji je tudi obljubil, da ji do določenega časa pred svojo hišo poseka drevo ter naredi na štor oni skrivnostni križ. In baš danes je prišel oni določeni čas.

Vsa je že bila upehana, in bežati ji skoraj ni bilo več mogoče. Tupatam se je ozrla, a takoj je zopet bežala, ker je videla, kako blizu ji je že grozni sovražnik. Zanašala se je torej edino še na častno besedo, ki ji jo je dal oni kmet. Lahko si torej mislite, kako se je prestrašila, ko je zapazila, da se pred njegovo hišo še vedno dviguje visoko in košato drevo. Že je mislila, da bo rešena, zato je porabila še poslednje moči ter bežala, bežala . . . A tu zagleda drevo . . . Kako jo je to zabolelo! Gledala je že smrti v oči, in oblił jo je mrzel znoj. Strah pred smrtjo in globoka žalost sta jo prisilila, da je zavpila z žalostnim glasom: „Gorje ti, nehvaležni kmetič, gorje ti, ki nisi držal svoje besede!“ In gorni mož je odnesel mrtvo Vilo s seboj. —

Tu se je ded malce ustavil, si obrisal potno čelo, potem pa z žalostnim glasom nadaljeval: „Od onega časa pa ni videl nihče več radodarnih Vil,

in kmetje so morali opravljati vsa svoja dela sami do današnjega dne, in tako menda ostane do konca sveta.“

„Kaj se je zgodilo z onim kmetom?“ je vprašalo več radovednežev obenem.

„Hencej, saj res, skoro bi vam bil pozabil povedati. Takrat, ko mu je zapretila nesrečna Vila, se je podrla hiša ter zasula njega in njegovo družino. V ono drevo pa je udarila strela ter ga sežgala do zadnje korenine. — Kmetje pa še sedaj napravljajo v šture posekanih dreves križe, misleč, da se bodo Vile zopet povrnila, a vse čakanje je zaman.“

Fantje so hvalili lepo dedovo pravljico ter ga prosili, naj jim pove še kaj o povodnem možu, a ded jim je rekel, da za sedaj že dosti vedo, ter jih zagotavljal, da jim bo drugič povedal še kaj lepšega.

Približali so se vrhu, kjer je bilo že zbranih vse polno ljudi, ki so glasno pozdravljali prihajajočo mladino.

Bila je že tema in čas je bil tu, ob katerem naj bi zažgali kresove. To vam je bilo veselja! Stari in mladi ljudje so z glasnim veseljem pozdravljali proti nebu dvigajoči se ogenj kresov. Rahnetov ded že dolgo ni bil tako srečen kakor danes. Srečen je bil, ko je videl, kako se raduje navdušena mladina; srečen je bil, ko se je spomnil, da je tudi on nekoč tako veselo poskakoval okrog ognja, da se je tudi on radoval kresnega večera.

Fantje in dekleta so posedli okolo ognja in peli narodne pesmi; moške in žene so se veselili, videč, da so veseli njih otroci, starčki in starke pa so se spominjali srečnih detinskih let.

Tam na travniku, dober lučaj od kresa, pa so pokali možnarji, da se je tresel ves Ostri vrh. In užigali so umetalen ogenj, in lepe pisane rakete so švigale v zrak.

Naši znanci so plesali okrog ognja ter peli, da jih je bilo veselje gledati. Tudi Urbanček je bil med njimi in nič več se ni kisal.

„Ti, Urbanček,“ mu je dejal Rahnetov ded, „ali bi rad dolgo živel, na primer tako kakor jaz?“

„Zakaj pa ne,“ se je odrezal pritlikavec, „potem bi tudi jaz pravil take povesti, ko jih znate vi!“

„Dobro. — Prav privoščim ti in vsem vam privoščim prav dolgo življenje, tudi Stoparjevemu Jakcu, dasi si nista s Tomaževim nič posebno dobra, in povem vam, da vsakdo izmed vas današnjo noč lahko zve, kako dolgo bo živel.“

„Oh, povejte nam, Rahnetov ded, povejte!“ so se oglasili ljudje.

In začel je Rahnetov ded: „Tudi jaz sem bil nekoč majhen in povsod me je bilo dovolj. Prigodilo se je torej, da sem nekoč iztaknil gori pri Oplotniku staro, staro knjigo, v črno usnje vezano in pisano tako čudno, da je nisem znal brati. Pa sem nesel svoj „kolamon“ k Breskvarjevemu fantu, ki je tedaj hodil v Celju v latinske šole ter ga prosil, naj mi posamezne reči prestavi na naš jezik, tako da bom razumel. In fant je bil tako prijazen, da mi je preložil knjigo. — Ko sem nekoč listal po študentovem prevodu, sem našel med drugim pisano, da o kresnem večeru lahko zvemo, kdo bo

umrl prihodnjega kresa. Zvemo pa to tako-le: Vzamemo praprotovega semena, marjetic in šentjanževih rož ter vse to položimo na okno. Če se posuši do jutra praprotno seme, umreš isto leto, če se posuše marjetice, boš živel samo še dve leti, če se pa posuše šentjanževe rože, boš umrl čez tri leta. Ako hočeš zvedeti za koga drugega, moraš nanj misliti tedaj, ko polagaš rastline na okno. Misлити moraš nanj tudi drugo jutro, ko greš gledat, katera roža se je posušila. Tako storite in dobro bo!“

In res so se vsi držali natančno dedovega nauka.

Drugo jutro so se pa menili vaščanje ter si pravili, kako se je izšla dedova „coprnija“.

Vsem je dobro kazalo.

Stari Rahnetov ded pa je žalostno prikoral pod vaško lipo in povedal, da se mu je posušil prapot.

Sedaj pa čaka in se pripravlja na smrt, ki ga reši iz te solzne doline.

Urbanček in njegovi tovariši pa so sedaj vsak dan pri njem, on jim pa pripoveduje razne pravlјice in povesti. —

Spet zazelenel je log . . .

*Spet zazelenel je log,
sveč je pisan kroginkrog;
dajmo, veselimo se,
pomladi navžijmo se . . .*

*Vija, vaja,
vetrec maja
po drevesih cvetje;
vija, vaja,
živa radost
naše je imetje . . .*

*Ko odzelenel bo log,
takrat, bratci, urnih nog
bomo se podvživali,*

*lepih bajk nanizali
v dušo in srce . . .
In črez zimo, dolgo zimo
bomo jih poslušali,
in črez zimo, dolgo zimo
sladek sad okušali . . .*

*Vija, vaja,
vetrec maja
na drevesih cvetje;
vija, vaja,
živa radost
naše je imetje . . .*

Strninski.

